

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش محبت در تحکیم بنیان رفاقت از منظر نهج البلاغه

طاهره درگاهی^۱

چکیده:

این پژوهش به بررسی نقش محبت در تحکیم و استواری روابط دوستانه از دیدگاه نهج البلاغه می‌پردازد. نهج البلاغه، مجموعه‌ای از سخنان، نامه‌ها و حکمت‌های امام علی علیه السلام است که در آن به ابعاد مختلف زندگی از جمله روابط اجتماعی و اهمیت دوستی پرداخته شده است. در این تحقیق، با استناد به آموزه‌های نهج البلاغه، نشان داده می‌شود که محبت، اساسی‌ترین رکن در ایجاد و تداوم دوستی است. محبت، به عنوان یک نیروی محرکه، موجب همدلی، ایثار، گذشت و وفاداری در روابط دوستانه می‌شود و از بروز سوء تفاهم‌ها، کینه‌ها و دشمنی‌ها جلوگیری می‌کند. امام علی علیه السلام در نهج البلاغه، با تأکید بر اهمیت محبت در روابط انسانی، راهکارهایی را برای تقویت و حفظ آن ارائه می‌دهند. این پژوهش، با تحلیل این راهکارها، نشان می‌دهد که چگونه می‌توان با بهره‌گیری از آموزه‌های نهج البلاغه، روابط دوستانه سالم و پایدار را ایجاد کرد و از مزایای آن در زندگی فردی و اجتماعی بهره‌مند شد.

کلید واژه‌ها: نهج البلاغه، محبت، رفاقت، دوستی، روابط اجتماعی، امام علی علیه السلام

۱. سطح 2، حوزه علیمه حضرت ولیعصر عج شهرستان گرمی.

مقدمه:

در دنیای امروز، که روابط اجتماعی به سرعت در حال تغییر و تحول است، نیاز به رفاقت‌های پایدار و عمیق بیش از پیش احساس می‌شود. دوستی، به عنوان یک نیاز اساسی انسانی، نقشی حیاتی در سلامت روانی و اجتماعی افراد ایفا می‌کند. در این میان، بررسی عوامل مؤثر در شکل‌گیری و حفظ دوستی‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از دیرباز، اندیشمندان و حکیمان به این موضوع پرداخته‌اند و راهکارهایی برای تقویت و تحکیم روابط دوستانه ارائه داده‌اند. یکی از منابع ارزشمند در این زمینه، نهج‌البلاغه است. نهج‌البلاغه، مجموعه‌ای گران‌بها از سخنان، نامه‌ها و حکمت‌های امام علی علیه السلام است که در آن به ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی، از جمله روابط انسانی و اهمیت دوستی، پرداخته شده است. امام علی علیه السلام با تأکید بر اهمیت محبت در روابط دوستانه، راهکارهایی عملی و کاربردی را برای تقویت و حفظ آن ارائه می‌دهند. این پژوهش، با هدف بررسی نقش محبت در تحکیم بنیان رفاقت از منظر نهج‌البلاغه، به واکاوی آموزه‌های امام علی علیه السلام در این زمینه می‌پردازد. در این تحقیق، با استناد به آیات و روایات نهج‌البلاغه، نشان داده می‌شود که چگونه محبت به عنوان یک نیروی محرکه، موجب همدلی، ایثار، گذشت، وفاداری و در نهایت، استواری روابط دوستانه می‌شود. همچنین، راهکارهایی که امام علی علیه السلام برای تقویت و حفظ محبت در روابط دوستانه ارائه می‌دهند، مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. به ارائه درکی عمیق‌تر از اهمیت محبت در روابط دوستانه و ارائه راهکارهایی عملی برای تقویت و حفظ آن، می‌تواند راهنمایی برای ایجاد و حفظ روابط دوستانه سالم و پایدار باشد و به ارتقای سطح روابط اجتماعی کمک کند.

بیان مساله

با وجود اهمیت و جایگاه رفیع دوستی در زندگی فردی و اجتماعی، امروزه شاهد چالش‌ها و آسیب‌هایی در روابط دوستانه هستیم. افزایش سرعت زندگی، گسترش فردگرایی، کمرنگ شدن ارزش‌های اخلاقی و استفاده نادرست از فناوری‌های نوین ارتباطی، از جمله عواملی هستند که باعث شده‌اند روابط دوستانه سطحی‌تر و ناپایدارتر شوند. بسیاری از افراد، علی‌رغم داشتن تعداد زیادی دوست در شبکه‌های اجتماعی، از فقدان یک رابطه دوستانه عمیق و صمیمی رنج می‌برند. این امر، می‌تواند منجر به احساس تنهایی، انزوا، افسردگی و کاهش کیفیت زندگی شود. در چنین شرایطی، بازگشت به آموزه‌های اخلاقی و معنوی می‌تواند راهگشا باشد. نهج‌البلاغه، به عنوان یک منبع غنی از آموزه‌های اخلاقی و معنوی، حاوی نکات ارزشمندی در مورد روابط انسانی و به ویژه دوستی است. امام علی علیه السلام در نهج‌البلاغه، با تأکید بر نقش محوری محبت در روابط دوستانه، راهکارهایی را برای ایجاد، تقویت و حفظ آن ارائه می‌دهند.

سوالات تحقیق

سوال اصلی:

نقش محبت در تحکیم بنیان رفاقت از منظر نهج‌البلاغه چیست؟

سوالات فرعی:

- 1) اهمیت محبت در روابط دوستانه از دیدگاه نهج‌البلاغه چیست؟
- 2) چه عواملی باعث تضعیف محبت در روابط دوستانه می‌شوند؟
- 3) امام علی علیه السلام چه راهکارهایی برای تقویت و حفظ محبت در روابط دوستانه ارائه می‌دهند؟
- 4) چگونه می‌توان با بهره‌گیری از آموزه‌های نهج‌البلاغه، روابط دوستانه سالم و پایدار را ایجاد کرد؟

ضرورت پرداختن به موضوع

ضرورت انجام این پژوهش با توجه به چند عامل اساسی قابل توجیه است:

1. دوستی و روابط اجتماعی سالم، از ارکان اساسی سلامت روان و رفاه اجتماعی افراد هستند. داشتن روابط دوستانه قوی، احساس تعلق، حمایت اجتماعی و حس رضایت از زندگی را افزایش می‌دهد و در مقابل، فقدان این روابط می‌تواند منجر به انزوا، افسردگی و مشکلات روانی دیگر شود. در جامعه‌ی مدرن امروزی که اغلب با فردگرایی و روابط سطحی همراه است، ضرورت توجه ویژه به تقویت و تحکیم روابط دوستانه بیش از پیش احساس می‌شود.

2. نهج‌البلاغه، گنجینه‌ای ارزشمند از آموزه‌های اخلاقی و اجتماعی است که در آن، امام علی علیه السلام به ابعاد مختلف روابط انسانی و اهمیت دوستی پرداخته‌اند. این منبع غنی، راهکارهای عملی و کارآمدی را برای بهبود روابط اجتماعی و تقویت بنیان دوستی ارائه می‌دهد که می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات روابط انسانی در عصر حاضر باشد. با توجه به اهمیت دوستی در سلامت روان و اجتماعی افراد، توجه به این آموزه‌ها از ضرورت بالایی برخوردار است.

3. علی‌رغم اهمیت موضوع، تحقیقات جامعی در مورد نقش محبت در تحکیم روابط دوستانه از منظر نهج‌البلاغه انجام نشده است. این پژوهش می‌تواند به پر کردن این خلاء علمی کمک کند و دیدگاه‌های جدیدی را در مورد اهمیت محبت و راهکارهای تقویت آن در روابط دوستانه ارائه دهد.

4. این پژوهش نه تنها به بررسی نظری نقش محبت در روابط دوستانه می‌پردازد، بلکه با تحلیل آموزه‌های نهج‌البلاغه، راهکارهای عملی و کاربردی برای تقویت و حفظ محبت در روابط دوستانه ارائه می‌دهد. این راهکارها می‌توانند در بهبود روابط اجتماعی افراد و ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها مؤثر باشند.

با شناخت عمیق‌تر نقش محبت در روابط دوستانه و به‌کارگیری راهکارهای عملی ارائه شده در این پژوهش، می‌توان به ارتقای سطح روابط اجتماعی در جامعه کمک کرد و جامعه‌ای سالم‌تر و پویاتر را رقم زد. بنابراین، این پژوهش از جنبه‌ی علمی و اجتماعی دارای اهمیت و ضرورت بالایی است.

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت موضوع "نقش محبت در تحکیم بنیان رفاقت" تحقیقاتی در این زمینه انجام نشده است، اما با بررسی مواردی مشابه صورت گرفته است. در این بخش، به بررسی اجمالی پیشینه تحقیق در این حوزه می‌پردازیم و جایگاه پژوهش حاضر را در میان مطالعات پیشین مشخص می‌کنیم:

مقالات:

1. نقش محبت در سلوک معنوی بر مبنای آموزه‌های فاطمی (سلام‌الله‌علیها) نویسنده: رودگر، محمدجواد؛ مغیثی، فاطمه؛ مجله: مطالعات معنوی، پاییز و زمستان 1397 - شماره 26 (26 صفحه - از 99 تا 124) محبت، گوهر بنیادین خلقت و شریعت است که در قوس نزول نقش فاعلیت ایجاد می‌کند و در قوس صعود نقش فاعلیت اکمالی دارد. به تعبیر حکیمان متاله و عارفان ربانی، خدای سبحان "فاعل بالعشق" است. هستی در عرفان اسلامی، مرهون و مدیون مقام "جلاء و استجلاء" می‌باشد که تبیین این حقیقت معرفتی و رقیقت معنوی از ضرورت و اهمیت خاصی برخوردار است که نوشتار حاضر عهده دار بیان و تبیین هندسه‌ی نقش محبت در سلوک معنوی بر مدار منظومه‌ی آموزه‌های فاطمی (سلام‌الله‌علیها) خواهد بود.
2. نقش محبت در تعالیم مسیح، نویسنده: زنگنه پور، مهدی؛ مجله: مهر، مرداد 1344، سال یازدهم - شماره 5 (3 صفحه - از 253 تا 255) محبت از جمله مفاهیمی است که بسیاری از اندیشه‌های دینی و نظریه‌های اخلاقی به دنبال ارائه نظام دینی و اخلاقی مبتنی بر آن بوده‌اند. در این پژوهش به روش تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه‌ای کوشش شده تا پس از بررسی انتقادی مفهوم محبت در نظریه‌های اخلاقی، به تبیین آن در اخلاق عیسوی پرداخته و به این پرسش پاسخ داده شود که آیا می‌توان نظام اخلاقی مبتنی بر اخلاق محبت ایجاد کرد، بدین گونه که یگانه معیار ارزشی و الزام اخلاقی را محبت بداند.
3. نقش محبت در آفرینش از دیدگاه عرفان اسلامی، نویسنده: محقق، عبدالمجید؛ محمدی شیخی، قباد؛ مجله: پژوهش‌های فلسفی کلامی، زمستان 1391 - شماره 54، علمی-پژوهشی (وزارت علوم) 22ISC صفحه - از 161 تا 182) در عرفان اسلامی، اصلی‌ترین عامل خلقت آفرینش، محبت ذاتی حق تعالی به ذات اقدس است؛ به سبب اینکه همه محبت‌ها از محبت آن محبوب ازلی نشأت می‌گیرد، که خود هم محب است و هم محبوب، و جایگاه این محبت در ماسوی الله، روح است که با محبت حق عجین شده، جلوه‌ای از آن در هر موجودی به میزان سعه وجودی اش تجلی یافته است و چون انسان بیشترین ظرفیت برخوردار از محبت را دارد، در این عرفان از او به عنوان اشرف مخلوقات یاد می‌شود.

پایان نامه:

1. معناشناسی رحمت و محبت در قرآن، 1389، لاله زار حاتمی، مناشناسی واژه‌های قرآن، از روش‌های نوین پژوهش در قرآن است. معناشناسی رحمت و محبت قصد دارد از طریق بررسی کلمات و عبارات هم نشین برخی از واژگان کلیدی مربوط بدان نظیر: مودت، ولایت، عبادت، قرب، ذکر و خلیفه الله، در بافت و سیاق آیات قرآن، معارف نهفته را در باطن آیات آشکار نماید و به هم پیوستگی معارف قرآن و اندیشه‌ی نظام‌دار بودن آن را هویدا سازد تا پاسخی باشد برای خاورشناسانی که محتوای قرآن را مطالبی با سبک پریشان و گسیخته و بیگانه از یکدیگر می‌دانند.
2. محبت، ویژگی‌های محب و محبوب در قرآن و روایات، 1390، اکرم بقائی، محبت یک علاقه قلبی است و باید آن را در آثار انسان، یعنی عمل انسان مشاهده نمود. کسی که مدعی حب پروردگار است، نخستین نشانه او این است که پیرو فرستاده و پیامبر خدا باشد، همان گونه که خدای متعال فرموده است: «بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا (نیز) شما را دوست بدارد و گناهانتان را ببخشد و خدا آمرزنده مهربان است». در حقیقت اثر طبیعی محبت است که انسان را به سوی محبوب و خواسته های او می کشاند، زیرا عشق و علاقه ی انسان به هر موجودی به دلیل این است که حتماً کمالی در آن یافته است و هرگز انسان به موجودی که هیچ قوت و کمالی در آن مشاهده نکرده، عشق نمی ورزد.
3. فواید تربیتی در آیات محبت در قرآن کریم، 1402، محمد لفته عباس العبیدی، محبت اساس احکام آسمانی است که پیامبران برای دعوت مردم به راه حق آورده اند، به ویژه اساس شریعت اسلام که قانون دعوت به رحمت، محبت، وفاق و برادری و بر همین اساس قرآن کریم بود. با پیام آن شریعت آمد و کلام محبت و ندای هدایت را در میان خود حمل کرد و محبت در قرآن کریم فوایدی دارد که در آیات او ذکر شده است. و محبت انواعی دارد که مقدم است و مهم ترین آنها محبت الهی است که دو جلد قرآن کریم آن را با بیان معنای محبتی که خداوند متعال به ما امر فرموده است.

مفهوم شناسی

1. محبت

«محبت» به معنای دوست داشتن^۱ و میل به چیز لذت بخش^۲ و یا مهربان بودن با کسی یا چیزی^۳ است و «عشق» به معنای دوست داشتن زیاده از حد است.^۴ در اصطلاح علمای اخلاق و عرفان، محبت به معنای میل

۱. ابن منظور، لسان العرب، ج 1، ص 289.

۲. طریحی، مجمع البحرین، ج 2، ص 32.

۳. انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج 7، ص 6733.

۴. جوهری، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربیه، ج 4، ص 1525.

وُجُوهَهَا، وَ يُوجِبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، وَ لَا يُسْتَوْجَبُ بَعْضُهَا إِلَّا بِبَعْضٍ). به بیان دیگر هیچ یک از این حقوق یکسویه نیست و همان گونه که در بخش گذشته آمد، همه آنها دو سویه است، هر گاه حقی برای کسی بر دیگری ثابت شود بلافاصله در مقابل آن حقی از شخص دوم بر شخص اول لازم می گردد، بنابراین، این حقوق هم مساوی یکدیگرند و هم لازم و ملزوم یکدیگرند؛ نه به این معنا که اگر بعضی از افراد وظیفه خود را انجام ندادند طرف مقابل نیز از انجام وظیفه خود سرباز زند؛ مثلاً اگر فرزند حق اطاعت پدر را انجام نداد، پدر از تربیت او و ادای نفقه سرباز زند یا اگر گروهی از رعیت به وظیفه خود عمل نکنند، والی خدمات حکومت را از آنها قطع کند. به تعبیر دیگر اینها در مقام وجوب، لازم و ملزوم یکدیگرند؛ نه در مقام تحقق و عمل؛ یعنی هر دو واجبند، خواه طرف مقابل به وظیفه خود عمل کند یا عمل نکند.

در ادامه این سخن می فرماید: «از میان حقوقی که خداوند واجب ساخته، بزرگترین آنها حق والی و زمامدار بر رعیت و حق رعیت بر والی است. فریضه ای است که خداوند سبحان آن را بر هر کدام در مقابل دیگری مقرر فرموده است. (وَ أَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ - سُبْحَانَهُ - مِنْ تِلْكَ الْحُقُوقِ حَقُّ الْوَالِي عَلَى الرَّعِيَّةِ، وَ حَقُّ الرَّعِيَّةِ عَلَى الْوَالِي، فَرِيضَةٌ فَرَضَهَا اللَّهُ - سُبْحَانَهُ - لِكُلِّ عَلَى كُلِّ).

سپس امام (علیه السلام) به فلسفه این دو حق می پردازد و می فرماید: «خداوند این فریضه را سبب نظام الفت مردم و پیوستگی آنان به یکدیگر و موجب عزت و قدرت دین آنها قرار داده است، بنابراین رعیت هرگز اصلاح نمی شود مگر با اصلاح زمامداران و زمامداران اصلاح نمی گردند جز از طریق قرار گرفتن رعیت در مسیر صحیح و مستقیم». (فَجَعَلَهَا نِظَامًا لِّلْفَتْهِمْ، وَ عِزًّا لِّدِينِهِمْ، فَلَيْسَتْ تَصْلُحُ الرَّعِيَّةُ إِلَّا بِصَلَاحِ الْوَلَاءِ، وَ لَا تَصْلُحُ الْوَلَاءُ إِلَّا بِاسْتِقَامَةِ الرَّعِيَّةِ).

در واقع رعایت این حقوق هم آثار مهم مادی دارد و هم معنوی. جمله (جَعَلَهَا نِظَامًا لِّلْفَتْهِمْ) اشاره به آثار مادی و ظاهری و جمله (عِزًّا لِّدِينِهِمْ) اشاره به آثار معنوی و روحانی است و دو جمله ما بعد آن، به این حقیقت مهم اشاره می کند که صلاح و فساد رعیت و زمامداران به هم گره خورده است و هر دو در یکدیگر اثر متقابل دارند. زمامداران فاسد رعایا را به فساد می کشانند و رعایای صالح حکومت را مجبور به پذیرش حق و عدالت می کنند و اگر هر دو صالح باشند بهترین شرایط برای پیروزی و پیشرفت جامعه فراهم می گردد.

آنگاه در ادامه به شرح آثار منفی و مثبتی که بر ادای حق والی نسبت به رعیت و حق رعیت نسبت به والی و عدم ادای آنها مترتب می شود پرداخته و با عبارات روشن و گویایی این آثار را یک به یک می شمارد، می فرماید: «هرگاه رعیت حق والی را ادا کند و والی حق رعیت را بپردازد، حق در میان آنها قوی و نیرومند خواهد شد، مسیرهای دین خالی از انحراف می گردد، نشانه های عدالت استوار می شود و سنتها در مجرای صحیح خویش به کار می افتد و به این ترتیب زمان رو به صلاح می رود و مردم به بقای دولت امیدوار و دشمنان

مأیوس خواهند شد». (فَإِذَا أَدَّتِ الرَّعِيَّةُ إِلَى الْوَالِي حَقَّهُ، وَ أَدَّى الْوَالِي إِلَيْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ، وَ قَامَتْ مَنَاهِجُ الدِّينِ، وَ اغْتَدَلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ، وَ جَرَتْ عَلَى أَذْلَالِهَا السُّنَنُ، فَصَلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ، وَ طُمِعَ فِي بَقَاءِ الدَّوْلَةِ، وَ يَسَّتْ مَطَامِعُ الْأَعْدَاءِ).

امام (علیه السلام) در این بخش از خطبه، هفت اثر مهم برای وظیفه شناسی و ادای حق متقابل والی و رعیت بیان فرموده که نخستین آنها عزت و قدرت است و دیگری هموار شدن مسیرهای دین و کم رنگ شدن بدعتهاست. سومین اثر برافراشته شدن پرچم عدالت در کشور اسلامی و چهارم احیای سنتهاست. پنجم. که نتیجه آنهاست اصلاح محیط جامعه و ششم امیدواری به بقا و دوام حکومت و هفتم مأیوس شدن دشمنان است.

سپس امام (علیه السلام) در ادامه این سخن به بیان آثار سوء تخلف والی و رعیت از حقوق یکدیگر پرداخته، می فرماید: «و اگر رعیت بر والی خویش بشورد و چیره گردد، یا والی نسبت به رعایا اجحاف کند (نظام جامعه به هم می ریزد و) در آن زمان اختلاف کلمه پیدا می شود، نشانه های ظلم و ستم آشکار می گردد، فریبکاری و بدعت در دین فزونی می یابد و جاده های روشن سنتها و آداب دینی متروک خواهد شد. در نتیجه بر طبق هوا و هوس عمل می شود، احکام الهی تعطیل می گردد و بیماریهای اخلاقی فزونی می یابد». (وَ إِذَا غَلَبَتْ الرَّعِيَّةُ وَالْيَهَا، أَوْ أَجْحَفَ الْوَالِي بِرَعِيَّتِهِ، اخْتَلَفَتْ هُنَاكَ الْكَلِمَةُ، وَ ظَهَرَتْ مَعَالِمُ الْجَوْرِ، وَ كَثُرَ الْأَدْعَالُ فِي الدِّينِ، وَ تَرَكْتُ مَحَاجَّ السُّنَنِ، فَعُمِلَ بِالْهَوَى، وَ عُطِلَتْ الْأَحْكَامُ، وَ كَثُرَتْ عِلَلُ النُّفُوسِ).

به دنبال آن به بیان نتیجه نهایی این وضع اسفبار پرداخته، می فرماید: «در چنین حکومتی مردم از حقوق مهمی که تعطیل شده وحشت نمی کنند و نه از باطلهای عظیمی که رواج یافته، در نتیجه نیکان خوار و ذلیل می شوند و اشرار عزیز و محترم، و (به دنبال آن) مجازاتهای الهی بر بندگان عظیم خواهد بود». (فَلَا يَسْتَوْحِشُ لِعَظِيمِ حَقِّ عَظْلٍ، وَ لَا لِعَظِيمِ بَاطِلٍ فُعِلَ! فَهَذَا لَكَ تَذَلُّ الْأَبْرَارِ، وَ تَعِزُّ الْأَشْرَارِ، وَ تَعْظُمُ تَبَعَاتُ اللَّهِ سُبْحَانَهُ عِنْدَ الْعِبَادِ). در نهایت، نهج البلاغه با تأکید بر اهمیت اخلاق، ایمان، و فضایل انسانی، به طور غیرمستقیم اما قوی، نقش محبت را در تحکیم بنیان رفاقت برجسته می سازد. این کتاب، محبت را نه فقط یک احساس، بلکه رکن اساسی و عامل پایداری دوستی های پایدار و عمیق می داند.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر به بررسی نقش محبت در تحکیم بنیان رفاقت از منظر نهج البلاغه پرداخته و نشان داد که محبت به عنوان اصلی ترین عنصر در ایجاد، حفظ و تقویت روابط دوستانه، تأثیر عمیق و شایان توجهی دارد. در این راستا، می توان به چند نکته کلیدی اشاره کرد:

1. محبت به عنوان عامل اصلی دوستی است. محبت به عنوان پیوندی عمیق و غیرقابل انکار در رفاقت ها شناخته می شود. نهج البلاغه به وضوح تأکید دارد که بدون محبت، روابط دچار سستی و زوال می شوند. محبت واقعی موجب ایجاد احساس دوستی در افراد می شود و دوستی را به تجربه ای پایدار و رضایت بخش تبدیل می کند.

2. امام علی علیه السلام به اهمیت اخلاق و رفتار نیکو در روابط دوستانه اشاره می کند. محبت، نه تنها یک احساس، بلکه یک رفتار است که باید در تعاملات انسانی نمود پیدا کند. احادیث و اشارات امام در نهج البلاغه به ما می آموزند که ابراز محبت شامل حسن خلق و خوش رویی، صداقت، و رفتار نیکو در مواجهه با دیگران است.

3. محبت در برابر چالش ها و اختلافات، همچون یک سپر عمل می کند. نهج البلاغه به راهکارهایی مانند گذشت، عدم قضاوت و ارائه پشتیبانی عاطفی اشاره دارد که همگی از عمیق ترین مظاهر محبت به شمار می روند. بالاتر از همه، محبت به افراد قادر می سازد تا در رودررویی با ناملایمات و سختی ها، همدیگر را درک کرده و به یکدیگر یاری رسانند.

4. محبت موجب تقویت اعتماد و احترام در روابط می شود. در نهج البلاغه، احترام به دیگران و درک و پذیرش متقابل، به عنوان ساختارهای پایه ای برای دوستی های پایدار معرفی می شوند. محبت و احترام متقابل، زمینه ساز تبادل افکار و احساسات است که موجب تقویت روابط می گردد.

5. همدلی و همدردی در آموزه های نهج البلاغه به عنوان مظاهر عشق و محبت، تأکید شده است. تعامل عاطفی و درک عمیق مشکلات دوستان، نه تنها روابط را مستحکم تر می کند بلکه باعث ایجاد فضای امنی برای تبادل نظر و تجربیات می شود.

به طور کلی، از منظر نهج البلاغه، محبت یکی از رکن های اصلی و حیاتی در تحکیم بنیان رفاقت است که تمامی جنبه های انسانی را در بر می گیرد. آموزه های امام علی علیه السلام به روشنی مسیرهایی را برای تقویت حس محبت و دوستی در میان انسان ها ترسیم می کند و بر لزوم بازگشت به این اصول اخلاقی در دنیای معاصر تأکید دارد. در نهایت، بهره گیری از این آموزه های باارزش به ما امکان می دهد تا روابطی پایدار و پرمهر را در جامعه خود ایجاد نماییم و از آسیب ها و چالش های موجود در روابط اجتماعی جلوگیری کنیم.

منابع

قرآن کریم

- (1) ابن عربی، محی الدین، الفتوحات المکیه، بیروت، دار صادر، بی تا.
- (2) ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، تحقیق جمال الدین میردامادی، بیروت، دارالفکر - دار صادر، چاپ سوم، ۱۴۱۴ق.
- (3) امام خمینی، سید روح الله، شرح چهل حدیث، تهران، مؤسسه تنظیم و چاپ چهارم، ۱۳۸۸ش.
- (4) انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، سخن، چاپ دوم، ۱۳۸۲ش.
- (5) انصاری، خواجه عبدالله، منازل السائرین، تحقیق علی شیروانی، تهران، دارالعلم، چاپ اول، ۱۴۱۷ق.
- (6) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، انتشارات روزنه، چاپ سوم، 1373ش.
- (7) جامی، عبدالرحمن، نقد النصوص فی شرح نقش الفصوص، تصحیح ویلیام چیتیک، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۰ش.
- (8) جندی، مؤیدالدین، شرح فصوص الحکم، تحقیق سید جلال الدین آشتیانی، قم، بوستان کتاب، چاپ دوم، ۱۴۲۳ق.
- (9) جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح تاج اللغة و صحاح العربیه، تحقیق احمد عبدالغفور عطار، بیروت، دارالعلم للملایین، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق.
- (10) حاکم حسکانی، عیدالله بن احمد؛ شواهد التنزیل لقواعد التفضیل؛ تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، 1411ق.
- (11) طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تهران، تصحیح سیداحمد حسینی اشکوری، مرتضوی، چاپ سوم، ۱۳۷۵ش.
- (12) فیض کاشانی، ملامحسن، المحجۃ البیضاء فی تهذیب الاحیاء، تصحیح علی اکبر غفاری، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ چهارم، ۱۴۱۷ق.
- (13) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ق.
- (14) مطهری، مرتضی، مجموعه آثار شهید مطهری، تهران، صدرا، چاپ دهم، ۱۳۸۲ش.
- (15) مکی، ابوطالب محمد بن علی، قوت القلوب فی معاملۃ المحبوب، تصحیح باسل عیون السود، بیروت، دارالکتب العلمیه، چاپ اول، ۱۴۱۷ق.
- (16) سیدالرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، مترجم محمد دشتی، الهادی، قم، 1387ش.
- (17) شرتونی، أقرب الموارد، اقرب الموارد فی فصیح العربیه و الشوارد، اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه، چاپ اول، 1377.

(18) صدوق، ابوجعفر محمد بن علی، من لایحضره الفقیه، چاپ سوم، انتشارات مکتبه الداوری، تهران، 1378 ش.

(19) طبرسی، فضل بن حسن، نثر الالکی، چاپ سوم، تهران، انتشارات ناصر خسرو، 1372 ش.